

Комар Ю.М., Попов О.І, Комар В.Ю.

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Навчальний посібник

За загальною редакцією
Покатаєва Павла Серійовича, першого проректора
Класичного приватного університету,
доктора наук з державного управління, доцента

Київ
Видавництво Ліра-К
2018

Рекомендовано вченою радою Української академії бізнесу та підприємництва (протокол №123 від 27.12. 2010 року).

Рецензенти:

Громоздова Лариса Василівна	Кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економіки підприємства Української академії бізнесу та підприємництва.
Романчиков Володимир Іванович	Кандидат економічних наук, доцент, зав. кафедри міжнародної економіки Української академії бізнесу та підприємництва.
Яковенко Валерій Борисович	Доктор технічних наук, професор, професор кафедри менеджменту Української академії бізнесу та підприємництва.

Науковий редактор

Дробноход Юхим Федосійович	Кандидат економічних наук, доцент, заслужений працівник вищої школи України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.
----------------------------------	---

Комар Ю.М., Попов О.І., Комар В.Ю.

Основи наукових досліджень. Навч. посібник. К:
Видавництво Ліра-К. – 2018. – 182 с.

ISBN 978-617-7605-80-4

Посібник призначений для організації навчання студентів заочної форми навчання на основі використання атрибутивних творчих моделей і кредитно-модульної системи. Він містить короткий зміст кожної лекції, перелік понять і літературних джерел до неї, науково-методичне забезпечення викладання і вивчення навчальної дисципліни, методичні матеріали для студентів заочної форми навчання, понятійний апарат дисципліни, список рекомендованої літератури, а також комплекс допоміжного матеріалу – навчально-тематичні плани, навчальну програму, програму викладання і вивчення дисципліни за кредитно-модульною системою, приклади типової анотованої лекції, типової мультимедійної лекції, типового практичного заняття, характеристики різних форм підсумкового контролю, низку прикладів для проведення поточного, проміжного і підсумкового контролю знань.

Для студентів заочної і денної форм навчання економічних і державно-управлінських напрямів і спеціальностей підготовки.

УДК 167:001.817(075.8)

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ І ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ЛЕКЦІЙ	9
<i>ПЕРШИЙ ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ</i>	9
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»	9
<i>Лекція 1. Суть, завдання і особливості дисципліни "Основи наукових досліджень"</i>	9
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. НАУКА, ЯК ПРОДУКТИВНА СИЛА	10
<i>Лекція 2. Поняття про науку, її еволюція і сучасний розвиток</i>	10
<i>Лекція 3. Основи наукознавства</i>	11
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	13
<i>Лекція 4. Методологія наукових досліджень</i>	13
<i>Лекція 5. Наукове дослідження і методика його виконання.</i>	14
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. РАЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО- ДОСЛІДНОГО ПРОЦЕСУ	16
<i>Лекція 6. Наукова організація праці в процесі дослідження</i>	16
<i>ДРУГИЙ ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ</i>	17
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ	17
<i>Лекція 7. Форми і організація науково-дослідної роботи студентів</i>	17
<i>Лекція 8. Використання елементів наукового дослідження в основних видах навчальної роботи</i>	18
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. НАУКОВІ ТА НАУКОВО - ПЕДАГОГІЧНІ КАДРИ	19
<i>Лекція 9. Система підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів.</i>	19
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	20
<i>Лекція 10. Інформаційне забезпечення наукових досліджень</i>	20
<i>Лекція 11. Бібліотеко-бібліографічні джерела інформації у наукових дослідженнях</i>	21
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ, ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИЗНАЧЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ	23
<i>Лекція 12. Систематизація, впровадження результатів наукового дослідження та визначення його ефективності</i>	23
<i>ТРЕТІЙ ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ</i>	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ	24

<i>Лекція 13. Основні напрями наукових досліджень в галузі економіки</i>	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10. СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ І ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В ДОСЛІДЖЕННЯХ З ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ	26
<i>Лекція 14. Використання сучасних наукових підходів і атрибутивного інструментарію в наукових дослідженнях з економіки і управління</i>	26
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 11. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ	27
<i>Лекція 15. Використання основних методів в наукових дослідженнях з економіки</i>	27
<i>Лекція 16. Використання загальнонаукових і спеціальних методів в наукових дослідженнях з управління</i>	29
<i>Лекція 17. Використання основних показників в наукових дослідженнях з економіки</i>	30
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 12. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ	31
<i>Лекція 18. Інформаційне забезпечення наукових досліджень в економіці і управлінні</i>	31
РОЗДІЛ 2. ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ДИСЦИПЛІНИ “ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”	33
РОЗДІЛ 3. ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ	50
3.1. Комплексні контрольні завдання і методичні вказівки до їх виконання	50
3.2. Варіанти комплексних контрольних завдань	53
3.3. Змістові модулі для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу дисципліни	82
РОЗДІЛ 4. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ АТРИБУТИВНИХ МОДЕЛЕЙ І КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ	84
4.1. Науково-методичні засади комплексного використання в системі контролю атрибутивної моделі і кредитно-модульної системи	84
4.2. Методичні рекомендації до організації практичних занять і поточного контролю	88
4.3. Методичні рекомендації з організації періодичного контролю за кредитно-модульною системою	93
4.4. Методичні рекомендації з організації заключного контролю за білетною системою	97
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	99
Додаток А. Навчально-тематичні плани для студентів денної і заочної форм навчання	104

Додаток Б. Загальна характеристика дисципліни	106
Додаток В. Характеристика змістових модулів навчальної дисципліни	110
Додаток Г. Програма викладання і вивчення дисципліни за кредитно-модульною системою	123
Додаток Д. Рекомендації щодо встановлення співвідношення між оцінками за шкалою ECTS та шкалою ВНЗ	128
Додаток Ж. Приклад типової анотованої лекції для студентів денної форми навчання	130
Додаток К. Приклад типової анотованої лекції для студентів заочної форми навчання	137
Додаток Л. Приклад типової мультимедійної лекції	139
Додаток М. Приклад типового практичного заняття	145
Додаток Н. Форма розрахунку середньозваженої оцінки на практичному занятті з дисципліни	151
Додаток П. Приклад виконання практичного заняття і результати його перевірки	152
Додаток Р. Приклад узагальнення результатів поточного контролю знань студентів з дисципліни	156
Додаток С. Характеристика різних форм проміжного контролю знань студентів методом тестування	157
Додаток Т. Збірка тестових завдань з дисципліни	158
Додаток У. Приклад виконання варіанту проміжного контролю на основі тестових завдань і результати його перевірки	165
Додаток Ф. Комплекс питань для проведення іспитів	169
Додаток Х. Приклад виконання варіанту підсумкового контролю на основі іспиту і результати його перевірки	171
Додаток Ц. Приклад узагальнення результатів знань студентів з дисципліни на стадії поточного, проміжного і підсумкового контролю	174
Додаток Ч. Методичні вказівки до виконання реферату	175
Тимчук Микола Федорович - коротка біографічна довідка	179
Content	180-183

*Присвячується світлій пам'яті
Першого ректора Інституту
муніципального менеджменту і
бізнесу, доктора економічних
наук, професора
Тимчука Миколи Федоровича*

ВСТУП

Основна ідея створення посібника полягає у повному, системному і стислому висвітленні широкого кола питань викладання і вивчення дисципліни “Основи наукових досліджень” студентами заочної і денної форм навчання.

Посібник призначений:

- студентам заочної і денної форм навчання в галузях знань: “Економіка та підприємництво”, “Менеджмент і адміністрування” і ”Державне управління“ для поглиблення, розширення і закріплення матеріалу вищезазначеної навчальної дисципліни;
- викладачам для допомоги при формуванні лекційного матеріалу, проведенні практичних занять, проміжного і підсумкового контролю.

Основні завдання посібника:

- відтворити матеріал дисципліни системно, послідовно, стисло відповідно до програми її викладання;
- надати допомогу студентам при підготовці до основних видів навчальних занять: лекцій, самостійної роботи студента (СРС), практичних занять, іспитів (заліків);
- сприяти запровадженню інноваційних педагогічних технологій із застосуванням ПЕОМ;
- сприяти вдосконаленню діяльності викладача і студента при викладанні і вивченні дисципліни.

Наукова новизна і практична цінність посібника, на думку авторів, характеризується такими положеннями:

1. В основу формування посібника покладена система загальних принципів педагогічної й управлінської науки, а також ефективної практики навчання. Ці принципи відображають комплекс вимог до побудови, змісту, структури, організації, теорії і практики викладання і вивчення цієї навчальної дисципліни. Вони є основними факторами впливу на результати навчання студентів.

2. Посібник розрахований на студентів економічних і державно-управлінських напрямів і спеціальностей підготовки. Для цього він містить дванадцять змістових модулів, підготовлених відповідно до програми Державного стандарту в галузях знань: “Економіка та підприємництво”, “Менеджмент і адміністрування” і ”Державне управління“. Змістові модулі розподілені на 18 лекцій і 18 практичних занять загальним обсягом 72

години аудиторного часу. Такий розподіл відповідає реальному обсягу викладання дисципліни у вищих навчальних закладах економічного і державно-управлінського профілю і вимогам Державного стандарту щодо оптимальності набору, кількості й структури тем занять.

3. Посібник один з небагатьох, який призначений переважно для студентів заочної форми навчання. Для цього теоретичний матеріал навчальної дисципліни подано на 24 сторінках як анотований конспект лекцій. Таке подання лекційного матеріалу відповідає умовам навчання студентів заочної форми і дозволяє викладачу провести 18 лекцій стисло, конкретно, у закінченому виді, за відведений для цього час. Також у розділі 3 посібника подано комплекс питань навчально-методичного забезпечення студентів заочної форми навчання: варіанти комплексних контрольних завдань і методичні рекомендації до їх виконання, а також змістові модулі для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу дисципліни.

4. Особливість посібника в тому, що перші два залікових модулі розкривають загальні аспекти наукових досліджень, а третій – основи проведення наукових досліджень в галузі економіки і управління.

5. При викладанні цієї навчальної дисципліни запропоновано науково-методичне забезпечення оцінки знань студентів на основі використання атрибутивної моделі контролю знань студентів і кредитно-модульної системи (розділ 4 посібника). Це дозволяє враховувати вимоги європейської кредитно-модульної системи оцінки знань і національні особливості застосування традиційної системи контролю на основі іспитів.

6. При викладанні навчальної дисципліни застосовується кредитно-модульна система, суть якої полягає у тому, що навчальний матеріал подається комплексно, системно, у поєднанні теорії і практики, у відповідності до умов Болонського процесу. Її застосування дозволяє проводити систематичну, об'єктивну перевірку якості знань студентів шляхом застосування системи вхідного, проміжного і заключного контролю.

7. У посібнику подано приклади десятиелементних моделей творчого управління лекційним процесом на основі використання інформаційних технологій і системних методів викладання, а саме: типова анотована лекція (дод.Ж) і типова мультимедійна лекція (дод.Л). Цей клас моделей відноситься до вищого рівня системного викладання лекційного матеріалу.

8. Застосування в навчальному посібнику атрибутивної моделі контролю дає можливість проводити оцінку знань на стадії поточного, проміжного і підсумкового контролю і отримувати загальну (інтегральну) оцінку за традиційною шкалою і шкалою ECTS, відповідно до умов Європейської системи вищої освіти. Застосування моделі дає змогу проводити систематичну, об'єктивну перевірку знань студентів, налагодити суцільний облік успішності і відвідування студентів, що в кінцевому підсумку дозволяє підвищити рівень їх знань, умінь і навичок.

9. Понятійний апарат цієї навчальної дисципліни розроблено із застосуванням системного підходу. Комплекс понять лекції подається на її

початку, кожне поняття має власний номер, а тлумачення його наводиться у розділі 2 посібника. Це дає можливість “прив’язати” кожне із 185 понять до певної лекції, а його тлумачення швидко знайти в понятійному апараті дисципліни. Також наведено список рекомендованої літератури, що містить понад 60 літературних джерел вітчизняних авторів за різними аспектами основ наукових досліджень.

10. Зміст і структура посібника спрямовані на виконання його ідеї, мети і основних завдань. Відповідно до цього він містить короткий зміст кожної лекції, перелік понять і літературних джерел до неї, понятійний апарат дисципліни, науково-методичне забезпечення викладання і вивчення навчальної дисципліни, методичні матеріали для студентів заочної форми навчання, список рекомендованої літератури, а також у додатках подано комплекс допоміжного матеріалу, а саме: Навчально-тематичні плани для студентів денної і заочної форм навчання (дод. А). Загальна характеристика навчальної дисципліни (дод. Б), Характеристика змістових модулів навчальної дисципліни (дод. В), Програма викладання і вивчення дисципліни за кредитно-модульною системою (дод. Г), Рекомендації щодо встановлення співвідношення між оцінками за шкалою ECTS та шкалою ВНЗ (дод. Д). Приклад типової анотованої лекції для студентів денної форми навчання (дод. Ж). Приклад типової анотованої лекції для студентів заочної форми навчання (дод. К). Приклад типової мультимедійної лекції (дод. Л). Приклад типового практичного заняття дисципліни (дод. М). Форма розрахунку середньозваженої оцінки з дисципліни (дод. Н). Приклад виконання студентом практичного заняття і результати його перевірки (дод. П). Приклад узагальнення результатів поточного контролю знань студентів з дисципліни (дод. Р). Характеристика різних форм підсумкового контролю знань студентів методом тестування (дод. С). Збірка тестових завдань з дисципліни (дод. Т). Приклад виконання варіанту проміжного контролю на основі тестових завдань і результати його перевірки (дод. У). Комплекс питань для проведення іспитів (дод. Ф). Приклад виконання варіанта підсумкового контролю на основі іспиту і результати його виконання (дод.Х). Приклад узагальнення результатів знань студентів з дисципліни на стадії поточного, періодичного і підсумкового контролю (дод. Ц). Методичні вказівки до виконання реферату (дод. Ч).